

Yoko Ogawa: Muistipoliisi

PM/30 ADMIN

K E L T A I N E N K I R J A S T O

K E L T A I N E N K I R J A S T O

Muistaminen on hengenvaarallista - RIITTA VAISMAA (20.11.2021)

Muistipoliisi on ajaton tai ajasta irrallaan oleva dystopia saarelta, missä muistaminen on kielletty.

Saaren sijaintia ei kerrota. Pois sieltä ei pääse, koska lautta on kadonnut jo aikaa sitten. Yoko Ogawan *Muistipoliisi* ilmestyi Japanissa jo vuonna 1994. Teos on edelleen yllättävän ajankohtainen, vaikka jotkin tekniset yksityiskohdat viittaavatkin alkuperäiseen kirjoitusajankohtaan.

Miksi maailmanmenestykseen noussut romaani on suomennettu vasta nyt? Parempi myöhään kuin ei milloinkaan. Merkittävää on, että Markus Juslin on suomentanut *Muistipoliisin* onnistuneesti suoraan alkukielestä.

Muistipoliisi kertoo vallasta, muistojen merkityksestä ja ihmisyydestä. Vaikka romaani on kauhun leimaama trilleri, kerronta on oudon hiljaista ja vähäeleistä. Vaikka pelon ja uhan tuntu välittyy iholle asti, kyse ei ole varsinaisesta jännityskirjasta. Ihmisten sopeutuminen koko ajan muuttuvaan todellisuuteen on uskomatonta. Sen turvin kauhu jää väreilemään lukijan tajuntaan kohtaamatta täydellä voimallaan romaanin henkilöitä. Toisaalta kerrontatyylillä jättää auki mahdollisuuden, että voi tapahtua mitä tahansa. Totalitarismissa tietysti on hyvä pitää monet asiat vain ajatuksissa.

Minäkertoja ja päähenkilö on nuori naiskirjailija. Katoamisia on tapahtunut koko hänen elinaikansa. Aamulla voi väreilynä aistia, että tänään jotakin katoaa. Katosivatpa sitten linnut, ruusut, kartat tai kalenterit, ihmiset alkavat välittömästi hävittää kodeistaan kadonneiksi määrättyjä polttamalla tai upottamalla niitä jokeen. Hävittäminen on välttämätöntä, koska kadonneita ei saa muistaa, ne eivät saa jäädä ihmisten mieliin ja sydämiin. Hyvin pian on mahdotonta enää muistaa, mikä oli ruusu, saatikka muistaa ruusun tuoksua.

Yllättävän nopeasti ihmiset sopeutuvat uusiin tilanteisiin. Ei kulu kuin tunteja, kun ihmisillä on jo uudet työpaikat, joihin ollaan tyytyväisiä, vaikka uudet ammatit olisivat huomattavasti huonommin palkattuja kuin entiset. Kun hatut katoavat, hatuntekijä tekee hetken päästä sateenvarjoja kuin ei olisi koskaan muuta tehnytään.

Kun kalenterit katoavat, katoaa myös aika. Kesää ei enää tule, vaan aina sataa lunta. Ruokapula on ollut saarelaisten arkea jo aikaisemminkin, kun mm. hedelmät ovat kadonneet, mutta jatkuva talvi tuo tullessaan nälän. Ruokaa jonotetaan kuin historian pahimpana pula-aikoina, ja mustanpörssin kauppa rehoittaa.

Kaikki eivät pysty unohtamaan. Päähenkilö muistaa lapsuudestaan 15 vuoden takaa, miten kuvanveistäjä-äidillä oli työhuoneellaan lipasto, jonka lokerikoista löytyi outoja tavaroita napeista smaragdiin. Jo lapsena hän ymmärsi, että asiasta ei saanut puhua kenellekään. Salaisuus kuitenkin paljastuu, ja pian salainen poliisi hakee äidin ja palauttaa muutaman päivän kuluttua äidin ruumiin. Muistaminen on hengenvaarallista. Äidin kohtalo ei ole ainutlaatuinen.

Kirjailijalla on hyvä yhteistyösuhde kustannustoimittajaansa. Kun osoittautuu, että tämä R – kenelläkään ei *Muistipoliisissa* ole nimeä – kuuluu niihin, jotka eivät voi unohtaa, kirjailija varustaa hänelle pienen salahuoneen omasta talostaan. Turvatalot toisensa jälkeen paljastuvat, mutta R on salahuoneessa pitkään. Vaikka kirjaimet ovat kadonneet, R patistaa päähenkilöä jatkamaan kirjoittamista. Samoin hän pyrkii kehittämään emäntänsä muistia, korostamaan muistin ja ihmisyyden yhteisyyttä. Salahuone ei paljastu, vaikka salainen poliisi tekee rynnäkönnön taloon.

Katoamiset ovat yhä mittavampia. Kun kirjallisuus katoaa, kirjaroviot palavat kuin natsi-Saksassa. Kokonainen kirjasto roihuaa päiväkausia. R:n pieneen salahuoneeseen ei mahdu talteen kuin muutama kirja sekä kirjailijan keskeneräinen romaani. Kirjailijalle osoitetaan työ maustefirman konttorista, missä hänen pitäisi toimia mm. konekirjoittajana. Työn oppiminen tuntuu melkein mahdottomalta.

Osana *Muistipoliisia* on katkelmia kirjailijan käsikirjoituksesta, jota hän hioo yhdessä R:n kanssa. Romaanikäsikirjoituksessa päähenkilö käy konekirjoituskurssia ja ihastuu opettajaansa. Opettaja vie oppilaaltaan ensin äänen ja lopulta vangitsee ja alistaa tämän kokonaan valtaansa. Kirjailija ei osaa kuin ihmetellä toden ja fiktion yhtäläisyyttä. Vallankäyttö ja ihmisyyden katoaminen kulkevat rinnan.

Lopulta ihmisiltä alkaa kadota ruumiinosia, joiden tilalle kasvaa saman tien korvaavia ulokkeita. Kun vasemmat jalat katoavat, katoaa vasen takajalka myös koiralta. Katoavatko ihmiset kokonaan? Kenties. Lohdullisuutta loppuratkaisuun tuo se, että kirjailija ja R ovat viimein yhdessä.

Muistipoliisi tuo mieleen aiempia dystopioita, mm. Orwellin *1984:n* ja Bradburyn *Fahrenheit 451:n*. Samalla jää monitulkintaiseksi, mihin Yoko Ogawa kirjallaan pyrkii. *Muistipoliisi* voi olla varoitus totalitarismista ja vallan väärinkäytöstä. Se tuo helposti mieleen niin Gestapon kuin Stalinin vainot tai Kiinan eri vaiheet.

Monet ovat halunneet nähdä *Muistipoliisin* kertomuksena muistisairauksien seurauksista. Tämä saattaa johtua siitä, että Ogawa on kirjoittanut aiemminkin muistisairaudesta mm. ennen *Muistipoliisia* suomennetussa romaanissaan *Professori ja taloudenhoitaja*. Jos muistisairaudet nähdään *Muistipoliisin* tapahtumien tapaan kollektiivisena ja vallankäyttäjien organisoimana muistin menetyksenä, ollaankin jo sellaisen dystopian äärellä, joka pelottaa ja koskettaa lähes kaikkia.

Yoko Ogawa (s. 1962) on maansa arvostetuimpia kirjailijoita. Hän on kirjoittanut yli 40 teosta. Edellä mainitusta romaanista *Professori ja taloudenhoitaja* on tehty myös elokuva.

Yoko Ogawa: *Muistipoliisi* (Hisoyaka na Kessbo). Suom. Markus Juslin. Tammi 2021. 362 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko